VÅRD TILL MÄNNISKOR I PAPPERSLÖSHET

Sveriges läkarförbund

Den medicinska professionens organisation

Sveriges läkarförbund
Den medicinska professionens organisation

Vård till människor i papperslöshet

Allt eftersom migrationspolitiken förändras ökar osäkerheten kring vilken vård som skall erbjudas till människor i papperslöshet. Vi ser att tillgången till vård i många fall brister, något som bekräftas i en färsk rapport från Läkare i världen.[1] Vi hör om receptionister som tror att de måste anmäla papperslösa och vårdpersonal som endast ger akut vård. Vi vill med denna text stödja våra kollegor och medarbetare i vilken vård som skall erbjudas till människor som lever i papperslöshet och bidra till att Sverige fullföljer sina åtaganden enligt såväl vårdens etiska principer som den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

Någon informationsplikt inom sjukvården, att ange personer för att de är papperslösa, finns inte och det är inte troligt att den kommer att införas. Motståndet är helt enkelt för stort.

Lag 2013:407 om vård och tandvård till personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige föregicks av manifestationer från sjukvårdsprofessionerna. Att inte få ge vård till den som behöver vård innebär en etisk påfrestning för all vårdpersonal. Att kunskapen om lagens innebörd brister vet vi sedan tidigare,[2 3 4 5] men det finns stöd att få.[6]

Lagen handlar om vilken vård som ska erbjudas personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Hit hör exempelvis personer med avslag på asyl, personer som vistas utan giltiga visum och EU-medborgare som stannat här längre än tre månader. Lagen kan ses som en miniminivå. Regionerna kan fritt erbjuda vård som går utöver detta.

Barn under 18 år ska erbjudas all hälso- och sjukvård samt tandvård som folkbokförda barn har rätt till och de betalar samma avgift som folkbokförda barn.

För vuxna gäller andra regler. Enligt lagen skall vården erbjuda vård och tandvård som inte kan anstå. Begreppet innefattar den vård som, om den uteblir, kan medföra allvarliga följder, ökade vårdbehov eller ökade kostnader i framtiden. Det gäller både somatisk vård, tandvård och psykiatrisk vård. Därtill skall fullständig mödravård, preventivmedel och vård enligt smittskyddslagen erbjudas. Även sådan vård som följer av vård som inte kan anstå, skall erbjudas, här behöver man inte göra någon bedömning. Dessutom ingår hjälpmedel, läkemedel, transport, tolk och hälsoundersökning. Traumatiserade personer ska bedömas särskilt omsorgsfullt.

Det är svårt att se vilken vård som inte omfattas. Kroniska sjukdomar omfattas, liksom infektionssjukdomar, utredningar och rehabilitering. Eftersom begreppet är otydligt och saknar förankring i hur svensk sjukvård bedrivs kan man som vårdpersonal hamna i svåra etiska ställningstaganden utifrån de skyldigheter en yrkeslegitimation innebär. En trygghet är då att man som legitimerad personal alltid kan luta sig mot sina etiska riktlinjer där vård skall ges efter behov.[7 8 9 10]

Länder som har skrivit under FN:s konventioner om mänskliga rättigheter granskas regelbundet av tillhörande kommitté. Enligt FN:s kommitté mot rasdiskriminering brister Sverige i tillämpningen. Anmärkningarna har de senaste åren blivit skarpare. Senast december 2025 mottog Sverige kritik av

kommittén som uttryckte en oro för en inkonsekvent tillämpning av begreppet ”vård som inte kan anstå”. I inspektionsprotokollet uppmanas Sverige säkerställa den bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa för alla personer utan diskriminering. Bland annat genom att se till att ”asylsökande och papperslösa har tillgång till grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster”.[11]

Länkar:

Vilken vård skall en region erbjuda - Socialstyrelsen	https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/asylsokande-och-andra-flyktingar/halsovard-och-sjukvard-och-tandvard/erbjuden-vard/
Vård som inte kan anstå – frågor och svar	https://www.rodakorset.se/var-hjalp-i-sverige/vard-och-behandling/vardgivare-mot-personer-med-flyktbakgrund/fragor-och-svar-vard-som-inte-kan-ansta/?utm_source=Extern_artikel&utm_medium=QR&utm_campaign=SSF_HT25

Kort version

Alla barn under 18 år ska erbjudas hälso- och sjukvård och tandvård i samma omfattning och på samma villkor som folkbokförda barn som är bosatta i Sverige.

Vuxna skall erbjudas:

- vård och tandvård som inte kan anstå
- mödravård
- vård vid abort
- preventivmedelsrådgivning
- vård enligt smittskyddslagen
- läkemedel som förskrivs i samband med ovanstående vård
- hälsoundersökning (om det inte är uppenbart obehövligt)
- sjukresor och tolk

Sveriges läkarförbund
Den medicinska professionens organisation

Lång version

Alla barn under 18 år ska erbjudas hälso- och sjukvård och tandvård i samma omfattning och på samma villkor som folkbokförda barn som är bosatta i Sverige.

Vuxna skall erbjudas:

- akut vård och behandling (omedelbar vård)
- vård och behandling som är mer än omedelbar vård, det vill säga lagen omfattar inte bara akut vård
- vård och behandling av sjukdomar och skador där även en måttlig fördröjning kan innebära allvarliga följder för patienten
- vård som kan motverka ett mer allvarligt sjukdomstillstånd
- vård för att undvika mer omfattande vård och behandling
- vård för att minska användningen av mer resurskrävande akuta behandlingsåtgärder
- vård som är följdinsatser av vård som getts (inklusive psykiatrisk vård)
- läkemedel som omfattas av lagen om läkemedelsförmåner
- mödrahälsovård
- preventivmedelsrådgivning
- vård vid abort
- smittskyddsinsatser
- en hälsoundersökning (om den enskilde inte redan har fått det)
- hjälpmedel vid funktionshinder (om inte patienten kan få tillgång till sådana på annat sätt)
- sjukresor eller transport i samband med vårdtillfället
- tolk i samband med vårdtillfället.

Denna vård omfattar alla typer av vård: somatisk och psykiatrisk hälso- och sjukvård samt tandvård.

Vård för personer med särskilda behov (som utsatts för tortyr, allvarliga övergrepp eller trauma) bör bedömas särskilt omsorgsfullt.

Sveriges läkarförbund
Den medicinska professionens organisation

Referenser

[1] Barriärer till vård för migranter i sårbara situationer. Läkare i Världen september 2025 https://lakareivarlden.se/alarmerande-rapport-om-barriarer-till-vard-for-migranter/

[2] Rööst, Mattias. Vård som inte kan anstå – ett odefinierat begrepp med allvarliga individuella följder. AllmänMedicin 2017;1:39-40 https://sfam.se/tidskriften/wp-content/uploads/2020/09/AllmanMedicin-2017-1.pdf

[3] Läkare hade bristande kunskap om papperslösas rätt till vård. Läkartidningen 21.2.2019 https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2019/02/lakare-hade-bristande-kunskap-om-papperslosas-ratt-till-vard/

[4] Sjuksköterskor vittnar: Asylsökande och papperslösa avvisas av vården. Vårdfokus 8.11.2022
https://www.vardfokus.se/nyheter/sjukskoterskor-vittnar-asylsokande-och-papperslosa-avvisas-av-varden/

[5] Asylsökande fick inte rätt behandling för diabetes. Vårdfokus 20.4.2014

https://www.vardfokus.se/omvardnad/asylsokande-fick-inte-ratt-vard-for-diabetes/

[6] Vilken vård ska en region erbjuda asylsökande och papperslösa? Socialstyrelsen. Uppdaterad 23.5.2023
https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/asylsokande-och-andra-flyktingar/halsovard-och-sjukvard-och-tandvard/erbjuden-vard/

[7] Tomas Flodin. Slopa uttrycket ”vård som inte ka anstå”. Läkartidningen 18.3.2014
https://lakartidningen.se/Opinion/Signerat/2014/03/Slopa-uttrycket-vard-som-inte-kan-ansta/

[8] Ghelichkhan, Pouya. Onödig förvirring om vård till papperslösa – ge vård efter behov. Läkartidningen 12.3.2019
https://lakartidningen.se/opinion/debatt/2019/03/onodig-forvirring-om-vard-till-papperslosa-ge-vard-efter-behov/

[9] Etikexperten: Agera som om patienten vore svensk medborgare. Vårdfokus 11.11.2022
https://www.vardfokus.se/nyheter/etikexperten-agera-som-om-patienten-vore-svensk-medborgare/

[10] Fortfarande stor okunskap om vård till papperslösa. Läkartidningen 23.1.2019
https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2019/01/fortfarande-stor-okunskap-om-vard-till-papperslosa/

[11] Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined twenty-fourth and twenty-fifth periodic reports of Sweden 5.12.2025.